

Coimisiún na Scrúduithe Stáit

---

*Scrúdú na
hArdteistiméireachta
2011*

Gaeilge Ardleibhéal

Páipéar 2

180 MARC

Dé Máirt
14 Meitheamh
Maidin, 9.30 go dtí 12.50

Treoracha d'iarrthóirí ar leathanach 2

Treoracha d'iarrthóirí

---

*Ní mór do na hiarrthóirí cúram a dhéanamh de chruinneas na teanga.
Caillfear marcanna má bhítear faillitheach ann.*

FREAGAIR GACH CEIST (1, 2, 3 AGUS 4).

Nóta: I gcás Cheist 1 (Prós) agus Cheist 3 (Filíocht), tá rogha ann idir AN CÚRSA AINMNITHE agus AN CÚRSA ROGHNACH.

I gcás Cheist 1, mar shampla, is féidir ceist ar an bPrós Roghnach **nó** ar an bPrós Ainmnithe a fhreagairt; agus i gcás Cheist 3, is féidir ceist ar an bhFilíocht Ainmnithe **nó** ar an bhFilíocht Roghnach a fhreagairt.

Ceist 1:	PRÓS: AINMNITHE (A) nó ROGHNACH (B)
Ceist 2:	PRÓSTÉACS BREISE: Do rogha idir A, B, C nó D
Ceist 3:	FILÍOCHT: AINMNITHE (A) nó ROGHNACH (B) agus DÁNTA DUALGAIS BREISE (C)
Ceist 4:	STAIR NA GAEILGE

Ceist 1

PRÓS 40 MARC

Freagair **A** (Prós Ainmnithe) *nó* **B** (Prós Roghnach) anseo thíos.

A

– PRÓS AINMNITHE –

40 marc

Freagair (a) agus (b).

- (a) Maidir leis an ngearrscéal *An Bhean Óg*, déan plé gairid ar do rogha **dhá** cheann de na gnéithe seo a leanas den scéal: (i) an caidreamh idir an bhean óg agus a páistí; (ii) an modh inste; (iii) tréithe na mná óige; (iv) an t-atmaisféar i rith an scéil. (25 mharc)

nó

Maidir leis an ngearrscéal *Coileach Ghleann Phádraig*, déan plé gairid ar do rogha **dhá** cheann de na gnéithe seo a leanas den scéal: (i) páirt Sally Tom sa scéal; (ii) tréithe an tréidlia; (iii) tréithe mhuintir Ghleann Phádraig; (iv) an greann sa scéal. (25 mharc)

nó

‘Sa sliocht as an úrscéal *Lig Sinn i gCathú* faighimid léargas suimiúil ar choimhlintí idir na pearsana ann.’ Déan plé gairid ar **dhá** choimhlint a léirítear sa sliocht. (25 mharc)

- (b) ‘Is deacair trua a bheith againn don Chearrbhach sa scéal béaloidis *An Cearrbhach Mac Cába*.’ Déan plé gairid air sin. (15 mharc)

nó

Maidir leis an scéal béaloidis *An Cearrbhach Mac Cába*, scríobh nóta gairid ar **dhá** cheann díobh seo a leanas i gcomhthéacs an scéil:

An t-osnádúr; an áibhéil; an greann; an tsaint. (15 mharc)

B

– PRÓS ROGHNACH –

40 marc

Freagair (a) agus (b).

- (a) Maidir le gearrscéal rognach a ndearna tú staidéar air le linn do chúrsa, déan plé gairid ar chaidreamh na príomhphearsan le mórphearsa eile sa scéal. (25 mharc)

Ní mór teideal an gearrscéil sin, mar aon le hainm an údair, a scríobh síos go cruinn.

nó

Maidir le sliocht as úrscéal rognach a ndearna tú staidéar air le linn do chúrsa, déan plé gairid ar an **dá** ghné den sliocht is mó a chuaigh i bhfeidhm ort. (25 mharc)

Ní mór teideal an úrscéil sin, mar aon le hainm an údair, a scríobh síos go cruinn.

- (b) Maidir leis an scéal béaloidis rognach a ndearna tú staidéar air le linn do chúrsa, déan plé gairid air mar shampla den chineál sin litríochta. (15 mharc)

Ní mór teideal an scéil bhéaloidis a scríobh síos go cruinn.

nó

Maidir leis an scéal béaloidis rognach a ndearna tú staidéar air le linn do chúrsa, déan plé gairid ar **dhá** cheann díobh seo i gcomhthéacs an scéil:

An t-osnádúr; an áibhéil; an greann; an tsaint. (15 mharc)

Ní mór teideal an scéil bhéaloidis a scríobh síos go cruinn.

Ceist 2

PRÓSTÉACS BREISE 40 MARC

Freagair do rogha CEANN AMHÁIN AS **A nó B nó C nó D** ar na leathanaigh 4 (thíos) agus 5, 6, 7 (thall).

A

– GEARRSCÉALTA –

40 marc

Freagair (a) *nó* (b).

(a) SCOTHSCÉALTA

(40 marc)

- (i) ‘I ngearrscéalta Phádraic Uí Chonaire, is minic a bhíonn an bhean ag fulaingt ag lámha na bhfear.’

An ráiteas sin a phlé maidir le do rogha scéal **amháin** díobh seo a leanas:

Neil; An Bhean a Ciapadh; Nóra Mharcais Bhig; Teatrarca na Gaililí.

nó

- (ii) ‘Bíonn an pholaitíocht agus cás an duine aonair fite fuaite ina chéile i ngearrscéalta Phádraic Uí Chonaire.’

An ráiteas sin a phlé maidir le do rogha scéal **amháin** díobh seo a leanas:

M’Fhile Caol Dubh; Beirt Bhan Misniúil; Anam an Easpaig.

(b) CNUASACH GEARRSCÉALTA ROGHNACH

(40 marc)

- (i) Maidir le gearrscéal ar bith as do chnuasach roghnach, déan plé ar an gcaoi a gcuireann an choimhlint in aigne na príomhphearsan le forbairt an ghearrscéil.

Ní mór teideal an ghearrscéil sin, mar aon le hainm an údair, a scríobh síos go cruinn.

nó

- (ii) Maidir le gearrscéal ar bith as do chnuasach roghnach, déan plé ar do rogha **dhá** cheann díobh seo a leanas:

(i) príomhthéama an scéil; (ii) príomhphearsa an scéil; (iii) buaicphointe an scéil;
(iv) críoch an scéil.

Ní mór teideal an ghearrscéil sin, mar aon le hainm an údair, a scríobh síos go cruinn.

Freagair (a) nó (b).

(a) MÁIRE NIC ARTÁIN

(40 marc)

- (i) Déan an t-úrscéal *Máire Nic Artáin* a phlé i gcás do rogha **dhá** cheann díobh seo a leanas:

(i) **dhá** shuíomh sa scéal; (ii) forbairt an phlota; (iii) an eachtra is mó a chuireann casadh cinniúnach sa scéal; (iv) an ghné den úrscéal is mó a thaitin leat.

nó

- (ii) ‘Ceann de na gnéithe is spéisiúla san úrscéal *Máire Nic Artáin* is ea an chodarsnacht idir óige shona Mháire i gContae an Dúin agus a saol achrannach i mBéal Feirste.’

An ráiteas sin a phlé.

(b) ÚRSCÉAL ROGHNACH

(40 marc)

- (i) Maidir leis an úrscéal roghnach a ndearna tú staidéar air, déan an t-úrscéal a phlé i gcás do rogha **dhá** cheann díobh seo a leanas:

(i) **dhá** shuíomh sa scéal; (ii) forbairt an phlota; (iii) an eachtra is mó a chuireann casadh cinniúnach sa scéal; (iv) an ghné den úrscéal is mó a thaitin leat.

Ní mór teideal an úrscéil, mar aon le hainm an údair, a scríobh síos go cruinn.

nó

- (ii) Maidir leis an úrscéal roghnach a ndearna tú staidéar air, déan plé ar an tionchar a bhíonn ag **beirt** de na **mionphearsana** ar imeachtaí an scéil.

Ní mór teideal an úrscéil, mar aon le hainm an údair, a scríobh síos go cruinn.

C

– DÍRBHEATHAISNÉISÍ –

40 marc

Freagair (a) nó (b).

(a) A THIG NÁ TIT ORM

(40 marc)

- (i) ‘Is le súil ghéar agus le greann a thugann Maidhc Dainín cuntas ina dhírbheathaisnéis *A Thig Ná Tit Orm* ar na daoine ar bhuail sé leo agus é ar imirce i Sasana.’

Déan plé ar an ráiteas sin.

nó

- (ii) Maidir leis an leabhar *A Thig Ná Tit Orm*, déan plé gairid ar **dhá** cheann de na gnéithe seo a leanas:

(i) cúrsaí oideachais le linn óige an údair; (ii) caitheamh aimsire na Gaeltachta agus an t-údar ag fás aníos ann; (iii) an imirce; (iv) an ciníochas i Meiriceá.

(b) DÍRBHEATHAISNÉIS ROGHNACH

(40 marc)

- (i) Maidir leis an dírbheathaisnéis roghnach a ndearna tú staidéar uirthi, déan plé ar an léiriú a dhéanann an t-údar inti ar na daoine ar bhuail sé/sí leo i rith tréimhse áirithe dá s(h)aol.

Ní mór teideal na dírbheathaisnéise sin, mar aon le hainm an údair, a scríobh síos go cruinn.

nó

- (ii) Maidir leis an dírbheathaisnéis roghnach a ndearna tú staidéar uirthi, déan plé gairid ar an léiriú a dhéanann an t-údar ar an saol mar a bhí le linn a (h)óige.

Ní mór teideal na dírbheathaisnéise sin, mar aon le hainm an údair, a scríobh síos go cruinn.

Freagair (a) nó (b).

(a) AN TRIAIL

(40 marc)

- (i) ‘Léiríonn na pearsana Pádraig Mac Cárthaigh agus Mailí sa dráma *An Triail* dhá thaobh chontrártha den saol inar mhair Máire Ní Chathasaigh.’

Déan plé ar an ráiteas sin.

nó

- (ii) ‘Cuireann príomhchoimhlintí an dráma *An Triail* go mór lenár dtuiscint ar shaol na hÉireann ag am a scríofa.’

Déan plé ar an ráiteas sin.

(b) DRÁMA ROGHNACH

(40 marc)

- (i) Maidir leis an dráma roghnach a ndearna tú staidéar air, déan plé ar an gcaidreamh atá ag an bpríomhphearsa le **beirt** eile sa dráma agus an tionchar a bhíonn ag an gcaidreamh sin ar imeachtaí an dráma.

Ní mór teideal an dráma sin, mar aon le hainm an údair, a scríobh síos go cruinn.

nó

- (ii) Maidir leis an drama roghnach a ndearna tú staidéar air, déan plé ar an gcaoi a dtéann gnéithe den saol sóisialta **nó** den saol polaitiúil i bhfeidhm ar an gcaidreamh idir **beirt** de na príomhphearsana ann.

Ní mór teideal an dráma sin, mar aon le hainm an údair, a scríobh síos go cruinn.

Ceist 3

FILÍOCHT 70 MARC

Freagair **A** (Filíocht Ainmnithe) ar na leathanaigh 8, 9 agus 10 **nó B** (Filíocht Roghnach) ar leathanach 11 agus freagair **C** (Dánta Dualgais Breise) ar na leathanaigh 12 agus 13.

A

– FILÍOCHT AINMNITHE –

35 mharc

Freagair **(a)** atá thíos agus **(b)** atá thall ar leathanach 10.

- (a)** (i) Luaigh **dhá** cheann de na mothúcháin is mó, dar leat, sa dán *Jack* (thíos) agus déan cur síos ar an gcaoi a geuirtear in iúl iad. (12 mharc)
- (ii) Luaigh an íomhá (pictiúr) is mó a chuaigh i bhfeidhm ort agus abair cén fáth. (8 marc)

JACK

Strapaire fionn sé troithe ar airde,
Mac feirmeora ó iarthar tíre,
Ná cuimhneoidh feasta go rabhas-sa oíche,
Ar urlár soimint aige ag rince,

Ach ní dhearúdfad a ghéaga im thimpeall,
A gháire ciúin ná a chaint shibhialta –
Ina léine bhán is a ghruaig nuachíortha
Buí fén lampa ar bheagán íle.

Fágfaidh a athair talamh ina dhiaidh aige,
Pósfaidh bean agus tógfaidh síolbhach,
Ach mar conacthas domhsa é arís ní chífear,
Beagbheann ar chách mar 'gheal lem chroí é.

Barr dá réir go raibh air choiche!
Rath is séan san áit ina mbíonn sé!
Mar atá tréitheach go dté crích air –
Dob é an samhradh so mo rogha 'pháirtí é.

nó

- (i) Maidir leis an dán *Bímse Buan ar Buairt Gach Ló* (thíos) déan plé gairid ar an gcaoi a léirítear príomh-mhothúcháin an dáin. (12 mharc)
- (ii) Luaigh an íomhá (pictiúr) is mó a chuaigh i bhfeidhm ort **agus** abair cén fáth. (8 marc)

BÍMSE BUAN AR BUAIRT GACH LÓ

Bímse buan ar buairt gach ló,
ag caoi go crua 's ag tuar na ndeor,
mar scaoileadh uainn an buachaill beo
's ná ríomhtar tuairisc uaidh, mo bhrón!

CURFÁ

Is é mo laoch, mo ghille mear,
is é mo Shaesar, gille mear;
ní bhfuairéas féin aon tsuan ar séan
ó chuaigh i gcéin mo ghille mear.

Ní haoibhinn cuach ba suairc ar neoin,
táid fíorchoin uaisle ar uatha spóirt,
táid saoithe 's suadha i mbuairt 's i mbrón
ó scaoileadh uainn an buachaill beo.

Níor éirigh Phoebus féin ar cóir,
ar chaomhchneas ré tá daolbhrat bróin,
tá saobha ar spéir is spéirling mhór
chun sléibhe i gcéin mar d'ála' an leon.

Níl séis go suairc ar chruachruit cheoil,
tá an éigse i ngruaim gan uaim 'na mbeol,
táid béithe buan ar buairt gach ló
ó théarnaigh uainn an buachaill beo.

- (b) (i) Maidir leis an dán *Gealt?* (thíos), déan trácht ar na híomhánna (pictiúir) is mó a threisióinn le príomhthéama an dáin dar leat. (15 mharc)

nó

- (ii) Maidir leis an dán *Gealt?* (thíos), cad a spreag eachtraí an dáin, dar leat, agus léirigh mar a d'fhorbair an file na heachtraí sin. (15 mharc)

GEALT?

Léim gealt in airde ar bhus a sé déag inné
agus phitseámaí air – striocaí liath is dearg orthu!
Shuigh sé síos in aice le fear a raibh babhlaer agus *briefcase* air!
Rug an créatúr greim an duine bháite ar a *bhriefcase*!
Trí shuíochán síos uaidh chrosáil bean a cosa!
Rug máthair greim an duine bháite ar a páiste!
D'fhéach an páiste ar an ngealt!
Rinne an ghealt meangadh mór mantach gáire!

Labhair an tiománaí le fear an *depot*!
Labhair fear an *depot* le lucht 999!
Fuair sé lucht dóiteáin ar dtús is d'fhiafraigh siadsan de
an raibh an ghealt i mbaol nó tré thine nó in airde ar chrann
– Ní raibh!
Bhris an fear dóiteáin an líne!
Ghlan an tiománaí sruth allais dá éadan!
'A Chríost,' a scread sé – de chogar ar eagla go gcloisfeadh
gealt na phitseámaí é – 'Cuir fios ar na *bloody* Gardaí!'

Tháinig na Gardaí is ghlanadar an bóthar amuigh i Ráth Fearnáin!
Tháinig an t-arm is luíodar taobh thiar dá leoraithe,
meaisínghunnaí crochta!
Tháinig na dochtúirí lena gcuid steallairí is le veist cheangail
... Tháinig an bus!
Bhí fear an *bhriefcase* báite ina chuid allais féin!
Bhí bríste an tiománaí fliuch!
Bhí bean na gcos crosáilte fós coschrosáilte!
Bhí rúnaí a bhí le bheith in oifig mhór i Sráid Chamden
leathuair a' chloig ó shin anois i Ráth Fearnáin!

Bhí an páiste ag stánadh ar an ngealt!
Bhí an ghealt ag súgradh le cnaipí a phitseámaí
– é fós ag gáire go mantach!
... Stad an bus!
... D'ardaigh an ghealt a cheann!
D'aithin sé dochtúir! D'aithin an veist cheangail!
Is é fós ag gáire léim sé suas is rith amach an doras
Isteach i lámha an dochtúra! Isteach sa veist a bhí gan lámha!

Istigh sa bhus phléasc osna faoisimh!
Níor labhair ach an páiste –
'A Mhamáí, cén fáth nach ligfeá domsa mo phitseámaí
a chaitheamh ar an mbus?'

B

– FILÍOCHT ROGHNACH –

35 mharc

Freagair (a) agus (b).

- (a) (i) Maidir le dán seanaimseartha a chum **bean**, agus a ndearna tú staidéar air le linn do chúrsa, déan plé ar aigne an fhile sa dán **agus** ar an gcaoi a léirítear í. (12 mharc)

- (ii) Luaigh an **ghné** den dán is mó a chuaigh i bhfeidhm ort **agus** mínigh do rogha. (8 marc)

Ní mór teideal an dáin, mar aon le hainm an fhile, a scríobh síos go cruinn.

nó

- (i) Maidir le dán nua-aimseartha a chum **fear**, agus a ndearna tú staidéar air le linn do chúrsa, déan plé ar a éifeachtaí is a léiríonn na híomhánna an príomhthéama ann. (12 mharc)

- (ii) Déan trácht ar an **mothúchán** is treise sa dán dar leat. (8 marc)

Ní mór teideal an dáin, mar aon le hainm an fhile, a scríobh síos go cruinn.

- (b) (i) Maidir le dán nua-aimseartha a chum **bean**, agus a ndearna tú staidéar air le linn do chúrsa, agus nár úsáid tú i gcuid (a) thuas, déan plé gairid ar phríomhthéama an dáin **agus** inis cén fáth a ndeachaigh an dán i bhfeidhm ort féin. (15 mharc)

Ní mór teideal an dáin, mar aon le hainm an fhile, a scríobh síos go cruinn.

nó

- (ii) Maidir le dán nua-aimseartha a chum **fear** agus a ndearna tú staidéar air le linn do chúrsa, agus nár úsáid tú i gcuid (a) thuas, déan plé gairid ar do rogha **dhá** cheann de na gnéithe seo:

- (a) na híomhánna; (b) an t-atmaisféar; (c) teideal an dáin; (d) an t-athrá. (15 mharc)

Ní mór teideal an dáin, mar aon le hainm an fhile, a scríobh síos go cruinn.

Ceist 3 ar leanúint

Freagair C (Dánta Dualgais Breise) ar na leathanaigh 12 agus 13.

C

– DÁNTA DUALGAIS BREISE – 35 mharc

Freagair (a) nó (b).

(a) Freagair (i), (ii) agus (iii) thíos.

- (i) ‘Sa dán *Oíche Nollaig na mBan* baineann an file úsáid as íomhánna (pictiúir) láidre neamhghnácha lena smaointe agus a mhothúcháin a chur in iúl.’

An ráiteas sin a phlé maidir leis an dán thíos. (20 marc)

- (ii) Mínigh na línte seo:

Ba mhaith liom go dtiocfadh an stoirm sin féin
An oíche go mbeadsa go lag
Ag filleadh abhaile ó rince an tsaoil
Is solas an pheaca ag dul as.

(6 marc)

- (iii) Scriobh nóta ar an úsáid a bhaineann an file as codarsnachtaí sa dán. (9 marc)

OÍCHE NOLLAIG NA MBAN

Bhí fuinneamh sa stoirm a éalaigh aréir,
Aréir oíche Nollaig na mBan,
As gealt-teach iargúlta ’tá laistiar den ré
Is do scréach tríd an spéir chughainn ’na gealt,
Gur ghíosc geataí comharsan mar ghogallach gé,
Gur bhúir abhainn shlaghdánach mar tharbh,
Gur múchadh mo choinneal mar bhuille ar mo bhéal
A las ’na splanc obann an fhearg.

Ba mhaith liom go dtiocfadh an stoirm sin féin
An oíche go mbeadsa go lag
Ag filleadh abhaile ó rince an tsaoil
Is solas an pheaca ag dul as,
Go líonfaí gach neomat le liúirigh ón spéir,
Go ndéanfaí den domhan scuaine scread,
Is ná cloisfinn an ciúnas ag gluaiseacht fám dhéin,
Ná inneall an ghluaiстеáin ag stad.

nó

(b) Freagair (i), (ii) agus (iii) thíos.

(i) I gcás an dáin *Dán do Mhelissa* déan plé ar an bpríomhthéama atá sa dán agus ar an gcaoi a gcuirtear os ár gcomhair é. (20 marc)

(ii) Mínigh na línte seo:

Bheadh an damh ag súgradh leis an madra,
An naíonán ag gleáchas leis an nathair nimhe,
Luífeadh an leon síos leis an uan caorach.

(6 mharc)

(iii) Scríobh nóta gairid ar éifeacht **dhá** chodarsnacht i léiriú príomhthéama an dáin.

(9 marc)

DÁN DO MHELISSA

Mo Pháistín Fionn ag rince i gcroí na duimhche
ribín id cheann is fáinní óir ar do mhéaranta
duitse nach bhfuil fós ach a cúig nó a sé de bhlianta
tíolacaim gach a bhfuil sa domhan mín mín.

An gearrcach éin ag léimt as tóin na nide,
an feileastram ag péacadh sa díog,
an portán glas ag siúl fiarsceabhach go néata,
is leatsa iad le tabhairt faoin ndeara, a iníon.

Bheadh an damh ag súgradh leis an madra allta,
an naíonán ag gleáchas leis an nathair nimhe,
luífeadh an leon síos leis an uan caorach
sa domhan úrnua a bhronnfainn ort mín mín.

Bheadh geataí an ghairdín ar leathadh go moch is go déanach,
ní bheadh claimhte lasrach á fhearadh ag Ceiribín,
níor ghá dhuit diulliúr fige mar naprún íochtair
sa domhan úrnua a bhronnfainn ort mín mín.

A iníon bhán, seo dearbhú ó do mháithrín
go mbeirim ar láimh duit an ghealach is an ghrian
is go seasfainn lem chorp féin idir dhá bhró an mhuilinn
i muilte Dé chun nach meilfí tú mín mín.

Ceist 4

STAIR NA GAEILGE 30 MARC

Scríobh gearrchuntas ar DHÁ CHEANN díobh seo a leanas.

I gcás (a), (b) agus (f), is pointí gearra eolais atá á lorg.

I gcás (c), (d) agus (e), tá pointí níos faide á lorg.

(a) Do rogha **beirt** díobh seo a leanas:

Liam Ó Flaithearta
Máirtín Ó Direáin
Máire Mhac an tSaoi
Peig Sayers
Biddy Jenkinson
Nuala Ní Dhomhnaill
Caitlín Maude
Séamus Ó Grianna

[Ní mór **saol** agus **saothar** gach duine díobh a lua.]

(b) Do rogha **dhá** cheann díobh seo a leanas:

An Ghaeilge mar theanga Cheilteach; Annála na gCeithre Máistrí; Ogham; An Aisling Pholaitiúil.

(c) An Fhiannaíocht.

[Is leor **trí** mhórphointe.]

(d) Filíocht na mBard.

[Is leor **trí** mhórphointe.]

(e) Na Cúirteanna Filíochta.

[Is leor **trí** mhórphointe.]

(f) Do rogha **dhá** cheann díobh seo a leanas:

Gael Linn; Oireachtas na Gaeilge; Drámaíocht na Gaeilge; Údarás na Gaeltachta.

Leathanach Bán

Leathanach Bán